

Dopad aplikácie zásady opatrnosti na verný a pravdivý obraz poskytnutý účtovnou závierkou zostavenou v súlade so slovenskou účtovnou legislatívou

The impact of prudence principle application on true and fair view provided by financial statements prepared in accordance with Slovak accounting legislation

Martina Podmanická¹

Abstrakt

Zásada verného a pravdivého obrazu je rešpektovaná všetkými formami medzinárodnej harmonizácie i právnymi úpravami účtovníctva jednotlivých krajín. Význam zásady verného a pravdivého obrazu vyplýva z informačnej funkcie účtovníctva, keď účtovníctvo, no najmä jeho výsledný produkt – účtovnú závierku, chápeme ako nástroj efektívneho podávania a sprostredkovania informácií zistených o účtovnej jednotke príslušným používateľom, ktorí na základe týchto informácií vykonávajú rozhodnutia vo vzťahu k tejto účtovnej jednotke. Je preto dôležité, aby účtovná závierka poskytovala svojim používateľom užitočné, neskreslené a neutrálne informácie. Aby používatelia informácií mohli realizovať zodpovedné rozhodnutia, musia vedieť, aké sú východiská pre zostavenie účtovnej závierky, čo ovplyvňuje informácie obsiahnuté v účtovnej závierke. Vo významnej miere má na informácie prezentované v účtovnej závierke vplyv práve aplikácia zásady opatrnosti. Príspevok poukazuje na význam zásady opatrnosti pre dosiahnutie verného a pravdivého obrazu, vysvetľuje vzájomné prepojenie oboch účtovných zásad a objasňuje vplyv aplikácie zásady opatrnosti na rozsah informácií a ocenenie položiek prezentovaných v účtovnej závierke.

Kľúčové slová

zásada opatrnosti, verný a pravdivý obraz, odpisy, rezervy, opravné položky, reálna hodnota

Abstract

The true and fair view principle is respected by all forms of international accounting harmonization and accounting regulations of individual countries too. The importance of true and fair view principle results from the information function of accounting. We understand accounting, primarily its final product – the financial statements, as a tool for the effective submission and mediation of information found about the accounting entity to the relevant users. Users make decisions in relation to this accounting entity based on this information. It is therefore important that financial statements provide their users with useful, unbiased and neutral information. Users of information must know what are the starting points for the preparation of financial statements and must also know what affects the information contained in the financial statements in order to be able to make responsible decisions. It is the application of prudence principle that has a significant impact on the information presented in the financial statements. The paper emphasizes the importance of prudence principle for achieving the true and fair view, explains the interconnection of both accounting principles and clarifies the impact of application of prudence principle on the scope of information and measurement of items presented in the financial statements.

---

¹ Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a auditorstva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, martina.podmanicka@euba.sk

Key words

prudence principle, true and fair view, amortization, depreciation, provisions, impairment of assets, fair value

JEL classification

M40, M41

1 Úvod

Najdôležitejším cieľom účtovníctva v trhovej ekonomike je poskytnúť verný a pravdivý obraz o ekonomickej realite účtovnej jednotky. Bezprostredný vplyv na to, ako bude realita o účtovnej jednotke zobrazená v účtovníctve a prezentovaná v účtovnej závierke, majú účtovné predpisy platné v tej ktorej krajine. Verný a pravdivý obraz je teda výsledkom správneho uplatňovania všeobecne uznávaných účtovných zásad a účtovných postupov vymedzených účtovnou legislatívou. Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o účtovníctve“) prostredníctvom svojich ustanovení zásadu verného a pravdivého obrazu vzťahuje na účtovnú závierku, ako aj na bežné účtovníctvo, pričom pre vecný obsah účtovných informácií významný vplyv majú práve všeobecne uznávané účtovné zásady. Tie určujú pravidlá pre identifikáciu, oceňovanie a vykazovanie základných zložiek účtovnej závierky. Každá krajina má svoje vlastné účtovné predpisy obsahujúce pravidlá pre identifikáciu, oceňovanie a vykazovanie základných zložiek výkazov účtovnej závierky. Zložky výkazov účtovnej závierky sú v účtovných predpisoch jednotlivých krajín rôzne definované, jednotlivé položky majetku a záväzkov sú rôzne oceňované i rôzne vykazované. Preto, ak by tá istá účtovná jednotka s rovnakými transakciami účtovného obdobia zostavovala účtovnú závierku podľa rôznych účtovných predpisov, zobrazenie majetku, záväzkov, vlastného imania, nákladov či výnosov by sa líšilo v závislosti od použitých účtovných predpisov. (Farkaš, 2020)

Zásada opatrnosti patrí k tým všeobecne uznávaným účtovným zásadám, ktorých aplikáciou v účtovníctve sa významne ovplyvňuje identifikácia, oceňovanie i vykazovanie základných zložiek účtovnej závierky (majetku, záväzkov, vlastného imania, nákladov, výnosov, výsledku hospodárenia) a tiež iných aktív a iných pasív. Zásada opatrnosti má univerzálnu platnosť, v rôznom rozsahu a odlišnej intenzite sa uplatňuje v účtovných systémoch prakticky všetkých krajín i v nadnárodnej právnej úprave účtovníctva.

Uplatňovanie zásady opatrnosti v účtovníctve vyplýva z potreby podnikateľa byť pri realizácii svojej podnikateľskej činnosti opatrný, nakoľko podnikateľ neustále svoju činnosť vykonáva v podmienkach značnej neistoty v budúcnosti a z nej plynúcich rizík, ktoré je potrebné premietnuť i do účtovníctva a zvlášť účtovnej závierky. Opatrný podnikateľ sa zároveň nepovažuje za bohatšieho ako v skutočnosti je, v prípade pochybností sa považuje skôr za chudobnejšieho. Z uvedeného vyplýva, že v účtovnej závierke musia byť premietnuté nielen straty, ktoré reálne vznikli, ale aj všetky predpokladané straty a predpokladané riziká. Naproti tomu očakávané, ale neisté výnosy (zisky) sa neúčtujú, a teda v účtovnej závierke nevykazujú, pokiaľ sa nevyžaduje opak. Účtujú a vykazujú sa len vtedy, keď sú skutočne realizované. Tento prístup sa označuje ako realizačný princíp. Z uvedeného je zrejmé, že v dôsledku uplatňovania zásady opatrnosti sa inak posudzujú nerealizované zisky (neúčtujú a nevykazujú sa) a inak sa posudzujú nerealizované straty (účtujú sa a vykazujú sa). Tento princíp sa volá imparitný princíp. (Šlosárová a kol., 2011) Pri zásade opatrnosti sa uplatňuje aj princíp nižšej ceny, podľa ktorého sa majetok vykáže v súvahe v ocenení nižšou cenou, čím sa umožnia vykázať nerealizované straty a nevykázať nerealizované zisky. Zásada opatrnosti okrem realizačného princípu, imparitného princípu a princípu nižšej ceny zahŕňa v sebe i princíp osvetľovania hodnoty, ktorý znamená, že v určitých prípadoch nie sú rozhodujúce informácie k závierkovému dňu, ale ku dňu zostavenia účtovnej závierky. Slovenská účtovná legislatíva

pojmy realizačný princíp, imparitný princíp, princíp nižšej ceny ani princíp osvetľovania hodnoty nepoužíva. (Farkaš, 2020)

Zásada opatrnosti zároveň znamená taký prístup účtovnej jednotky k odhadom vykonávaným v neistých podmienkach, pri ktorom sa majetok a výnosy nenadhodnocujú a záväzky a náklady nepodhodnocujú. Opatrnosť v účtovníctve má zabrániť tomu, aby sa riziká a straty prenášali do budúcnosti. (Šlosárová et al., 2011)

Význam zásady opatrnosti pre informácie prezentované v účtovnej závierke je preto nesporný. Všeobecná platnosť zásady opatrnosti znamená nielen jej povinné uplatňovanie pri vedení účtovníctva a zostavovaní účtovnej závierky zo strany jej zostavovateľov, ale aj oprávnené očakávania zo strany znalých používateľov informácií, že účtovná závierka je zostavená v súlade s touto zásadou. (Škoda, 2005)

V Slovenskej republike má na informácie zverejnené v účtovnej závierke zásadný vplyv zákon o účtovníctve, opatrenie MF SR č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov (ďalej len „postupy účtovania“), opatrenia, ktoré upravujú účtovné závierky v nadväznosti na členenie podľa veľkostných skupín a tiež IFRS v prípadoch, keď účtovná jednotka zostavuje účtovnú závierku v súlade s IFRS. Prírodzene najpodrobnejšie informácie v účtovnej závierke musia zverejňovať veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu v súlade s opatrením MF SR č. MF/23377/2014-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o individuálnej účtovnej závierke a rozsahu údajov určených z individuálnej účtovnej závierky na zverejnenie pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu v znení neskorších predpisov (ďalej len „opatrenie o zostavení účtovnej závierky pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu“) a účtovné jednotky, ktoré zostavujú účtovnú závierku v súlade s IFRS. Tému predkladanej vedeckej práce riešime najmä v súlade so zákonom o účtovníctve, postupmi účtovania a opatrením o zostavení účtovnej závierky pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu. Okrem uvedených právnych noriem sme pri zostavovaní predkladanej práce vychádzali i z knižných publikácií a článkov publikovaných v odborných časopisoch, ktoré uvádzame v časti Literatúra.

Cieľom príspevku je poukázať na význam zásady opatrnosti pre dosiahnutie verného a pravdivého obrazu, vysvetliť vzájomné prepojenie oboch účtovných zásad a na podklade ustanovení slovenskej účtovnej legislatívy objasniť vplyv aplikácie zásady opatrnosti na rozsah informácií a ocenenie položiek prezentovaných v účtovnej závierke vo vzťahu k vernému a pravdivému obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva.

2 Význam zásady opatrnosti pre dosiahnutie verného a pravdivého obrazu v účtovnej závierke

Zásada verného a pravdivého obrazu je považovaná za najvyššiu zásadu, sú jej podriadené všetky ostatné účtovné zásady, nadobúda tak postavenie nadradeného kritéria a to z toho dôvodu, že má pre rozhodovanie súčasných i potenciálnych vlastníkov, investorov, veriteľov i ostatných používateľov prvoradý význam. Riadna účtovná závierka má byť zostavená za predpokladu nepretržitého pokračovania v činnosti účtovnej jednotky, t. j. účtovná jednotka je povinná použiť účtovné zásady a účtovné metódy spôsobom, ktorý vychádza z predpokladu, že bude nepretržite pokračovať vo svojej činnosti a že u nej nenastáva žiadna skutočnosť, ktorá by ju obmedzovala alebo jej zabraňovala v tejto činnosti pokračovať aj v blízkej budúcnosti, minimálne 12 mesiacov od dátumu, ku ktorému sa zostavila riadna účtovná závierka. V prípade, že účtovná jednotka má informáciu o tom, že u nej takáto skutočnosť nastáva, je povinná použiť tomu zodpovedajúci spôsob účtovania, pričom je povinná uviesť informáciu o použitom spôsobe v účtovnej závierke v poznámkach.

Predpoklad nepretržitého pokračovania v činnosti sa zabezpečuje prostredníctvom aplikácie jednotlivých všeobecne uznávaných účtovných zásad vrátane zásady opatrnosti. Nepretržité pokračovanie v činnosti je vždy spojené s neistotou a rizikom, ktoré so sebou budúcnosť nevyhnutne prináša.

2.1 Vzťah zásady opatrnosti k predpokladu nepretržitého pokračovania v činnosti

Neistota, riziko a tiež snaha o budúcu prosperitu majú viesť účtovnú jednotku k opatrnému vykazovaniu majetku, záväzkov i výsledku hospodárenia, na čo slúžia predovšetkým pravidlá pre oceňovanie a vykazovanie majetku a záväzkov. Uplatnenie predpokladu nepretržitého pokračovania v činnosti ovplyvní rozsah i obsah položiek vykazovaných v účtovnej závierke. V prípade, že účtovná jednotka nebude naďalej pokračovať v svojej činnosti nemá zmysel vytvárať rezervy na budúce výdavky, znižovať výsledok hospodárenia o straty očakávané v budúcnosti, časovo rozlišovať výnosy a náklady. Ďalším dôsledkom prijatia predpokladu nepretržitosti v činnosti a teda perspektívy pokračovať v činnosti účtovnej jednotky je skutočnosť, že používateľov informácií z účtovnej závierky zaujíma nielen aktuálna finančná situácia a výkonnosť účtovnej jednotky, ale aj jej schopnosť získať zo súčasného majetkového potenciálu budúci ekonomický úžitok. Kovanicová (2005) uvádza, že potreba uspokojiť tento záujem vedie k tomu, že napr. súvaha vyjadruje stav majetku, záväzkov a vlastného imania k súvahovému dňu, ale s pohľadom upretým do budúcnosti. To je dôvod, prečo hľadisko zvýšenia či zníženia ekonomického úžitku je zakomponované aj v definíciách majetku, záväzkov, nákladov i výnosov. To ako sú v slovenskej účtovnej legislatíve tieto základné pojmy definované je kľúčové pre identifikáciu a následné vykazovanie základných zložiek účtovnej závierky. Pri definovaní majetku a záväzkov zákon o účtovníctve využíva aj pojmy ako napr. „je takmer isté“, „je pravdepodobné“, „spolahlivé ocenenie“, ktoré už definované nie sú, stotožňujeme si ich však s významom, aký majú v IFRS, pretože IFRS boli východiskom pri tvorbe týchto definícií.

Dôležitým kritériom pri definovaní základných zložiek účtovných výkazov podľa platnej účtovnej legislatívy, a teda i kritériom pri vytváraní a zabezpečovaní verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, je spoľahlivosť ich ocenenia. Zásada opatrnosti má kľúčový význam pri úprave historickej ceny na účtovnú hodnotu, nakoľko pri oceňovaní majetku a záväzkov sa ako základná zásada aplikuje zásada oceňovania v historických cenách. Historické ceny sa vzťahujú na obdobie, keď bol majetok obstaraný a keď záväzok vznikol. Historické ceny sú preukázateľné, ľahko overiteľné, a preto spoľahlivé. To je dôvod, prečo je aj v súčasnosti účtovníctvo - až na výnimky - založené na historických cenách. Z dôvodu zrealnenia ocenenia sa ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, ocenenie upravuje na účtovnú hodnotu. V prípadoch ustanovených v zákone o účtovníctve sa zásada opatrnosti neuplatňuje, zrealnenie ocenenia si vyžaduje uplatnenie reálnej hodnoty. Deje sa tak z dôvodu poskytnúť používateľom informácií z účtovnej závierky relevantnejšie informácie ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka. (Šlosárová & Blahušiaková, 2017) Užitočnosť informácií obsiahnutých v účtovných závierkach priamo závisí od spôsobu oceňovania tých položiek, ktoré sú predmetom vykazovania. Od zvoleného spôsobu oceňovania jednotlivých položiek majetku a záväzkov závisí vypovedacia schopnosť prakticky všetkých základných veličín zisťovaných v účtovníctve. Spôsob oceňovania ovplyvňuje kvalitu a úroveň finančnej analýzy danej účtovnej jednotky.

Z uvedeného vyplýva, že v rámci slovenskej účtovnej legislatívy je zásada opatrnosti rozpracovaná najmä v definíciách základných pojmov, v ustanoveniach o oceňovaní, odpisoch, opravných položkách a rezervách.

3 Vplyv zásady opatrnosti na rozsah informácií prezentovaných v účtovnej závierke

Zásada opatrnosti je vyjadrená už v definíciách základných pojmov zapracovaných v zákone o účtovníctve, na základe ktorých identifikujeme skutočnosti, ktoré sú predmetom účtovníctva. Účtovná jednotka musí rozpoznať a zistiť, či daná skutočnosť spĺňa definíciu majetku, záväzku, nákladu a výnosu, aby o nej mohla účtovať a vykázať ju v účtovnej závierke. V definíciách majetku a záväzkov existuje istá asymetria, keď pri majetku sa vyžaduje „takmer isté“ zvýšenie ekonomických úžitkov v budúcnosti a pri záväzkoch sa vyžaduje len „pravdepodobné“ zníženie ekonomických úžitkov v budúcnosti, čo zodpovedá predstave opatrného podnikateľa, ktorý sa nebude prezentovať bohatší ako je. Požiadavka „takmer isté“ je prísnejšia ako požiadavka „pravdepodobné“, preto má zásada opatrnosti vplyv na rozsah položiek zahrňovaných do účtovnej závierky.

Tie aktíva a pasíva, ktoré nespĺňajú definíciu majetku a záväzkov, tzv. iné aktíva a iné pasíva sa v súvahe nevykazujú, preto ani nie sú súčasťou vlastného imania. Vykazujú sa len v poznámkach ako tretej súčasť účtovnej závierky. Vykazovanie informácií o iných aktívach a iných pasívach je významné pre posúdenie finančnej situácie, vychádza z povinnosti, aby účtovná závierka poskytovala verný a pravdivý obraz ako aj z predpokladu nepretržitého pokračovania v činnosti účtovnej jednotky. Vo všeobecnosti môžeme skonštatovať, že informácie vykazované v účtovnej závierke sú podriadené vernému a pravdivému obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. Z opatrenia o zostavení účtovnej závierky pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu vyplýva, že inými aktívami a inými pasívami sa rozumejú podmienený majetok, podmienené záväzky, ostatné finančné povinnosti a skutočnosti sledované na podsúvahových účtoch.

Pri podmienenom majetku (napr. pri právach zo servisných zmlúv, poisťných zmlúv, koncesionárskych zmlúv, licenčných zmlúv) a podmienených záväzkoch (napr. zo súdnych rozhodnutí, z poskytnutých záruk) sa vyžaduje uviesť aj ich hodnota, t. j. suma, o ktorú ide, a to vrátane súvisiacich nákladov. Z hľadiska zásady opatrnosti je dôležitejšie vykazovať podmienené záväzky než podmienené aktíva.

Od podmienených záväzkov je potrebné odlíšiť ostatné finančné povinnosti (napr. povinnosti vyplývajúce z operatívneho lízingu, zákonné alebo zmluvné povinnosti odobrať isté množstvo produktu, uskutočniť investície a veľké opravy), pretože sú to dve samostatné a svojím charakterom rozdielne skupiny záväzkov. Tieto povinnosti musia ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka už existovať, t. j. zmluvy musia byť už uzatvorené, neuvádzajú sa tu teda také povinnosti, o ktorých účtovná jednotka len uvažuje. (Farkaš, 2019) Vzhľadom na zásadu významnosti je účtovná jednotka povinná uvádzať v poznámkach ostatné finančné povinnosti len vtedy, ak ide o významné položky.

Vykazovaním informácií o ostatných finančných povinnostiach používateľa dostanú informáciu o výdavkoch, ku ktorým sa účtovná jednotka zaviazala v budúcnosti, a preto s istotou ovplyvnia finančnú situáciu účtovnej jednotky v budúcnosti.

Čo sa týka skutočností sledovaných na podsúvahových účtoch (napr. prenajatý majetok, majetok prijatý do úschovy, zmenky na inkaso použité na úhradu do doby ich splatnosti) treba si uvedomiť, že sú to skutočnosti, o ktorých sa neúčtuje v účtovných knihách, ale ktorých znalosť je podstatná na posúdenie majetkoprávnej situácie účtovnej jednotky a jej ekonomických zdrojov, ktoré možno využiť. Vzhľadom na zásadu významnosti je účtovná jednotka povinná uvádzať v poznámkach len informácie o významných položkách.

Významným nástrojom na zabezpečenie zásady opatrnosti sú aj rezervy. Ich špecifické postavenie spočíva v tom, že sú to záväzky s neistým časovým vymedzením alebo výškou. Ich účtovanie a vykazovanie je dôležité z hľadiska úplnosti účtovníctva ako aj správneho vyčíslenia výsledku hospodárenia, nakoľko rezervy predstavujú existujúcu povinnosť účtovnej jednotky, a preto v budúcnosti znížia ekonomické úžitky účtovnej jednotky. Rezervy je potrebné odlíšiť

od podmienených záväzkov. Posúdenie či ide o rezervy alebo podmienené záväzky patrí k najťažším vôbec. Je to jedna z oblastí, ktorá si zo strany vedenia účtovnej jednotky vyžaduje úsudok. Rezerva i podmienený záväzok vznikajú ako dôsledok minulej udalosti, pričom rezerva predstavuje súčasnú povinnosť, pri ktorej je pravdepodobné, že v budúcnosti zníži ekonomické úžitky a dá sa spoľahlivo oceniť. Podmienený záväzok vzniká buď ako potenciálny záväzok na základe minulej udalosti alebo ako súčasný záväzok, pri ktorom nie je pravdepodobné, že na splnenie tejto povinnosti bude potrebný úbytok ekonomických úžitkov alebo výška tejto povinnosti sa nedá spoľahlivo oceniť. Rezervy sa v súvahe vykazujú oddelene od ostatných druhov záväzkov.

Rozsah i obsah informácií prezentovaných v účtovnej závierke je tiež ovplyvnený informáciami, o ktorých sa účtovná jednotka dozvedela do dňa zostavenia individuálnej účtovnej závierky. Uplatňuje sa tým jeden z najdôležitejších princípov bilancovania – princíp osvetľovania hodnoty. Osobitný význam má najmä z hľadiska dosiahnutia verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. V období medzi dňom, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka a dňom jej skutočného zostavenia účtovná jednotka získava dva typy informácií, a to informácie, ktoré osvetľujú skutočnosti, ktoré nastali do dňa, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka (tieto skutočnosti sa v účtovnej závierke za uplynulé účtovné obdobie musia zohľadniť, ide o tzv. upravujúce závierkové účtovné prípady) a informácie o skutočnostiach, ktoré nastali v čase odo dňa, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka do dňa jej skutočného zostavenia (v účtovnej závierke za uplynulé účtovné obdobie sa nesmú zohľadniť, lebo nastali až v novom účtovnom období). Skutočnosti druhého typu sa z hľadiska vzťahu k účtovnej závierke musia rozčleniť na významné a nevýznamné. V dôsledku uplatnenia princípu osvetľovania hodnoty účtovná jednotka potom uvedie v poznámkach informácie o charaktere a finančnom vplyve významných udalostí, ktoré nastali po dni, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka do dňa jej zostavenia, a ktoré nie sú zohľadnené v súvahe alebo vo výkaze ziskov a strát; vo vzťahu k zásade opatrnosti sú to informácie napr. o mimoriadnych udalostiach, ak majú vplyv na hospodárenie účtovnej jednotky a môžu ohroziť nepretržité pokračovanie v činnosti podniku; o poklese trhovej ceny finančného majetku; o nepriaznivom vývoji kurzov cudzej meny v prípade záväzkov v cudzej mene.

V súvislosti s aplikáciou zásady opatrnosti sa v poznámkach uvádzajú informácie najmä o určení odhadu zníženia hodnoty majetku a následnej tvorbe opravných položiek k majetku; o stanovení odhadu ocenenia rezerv; o úprave výšky opravnej položky a rezerv v prípade získania nových skutočností; o určení reálnej hodnoty finančných nástrojov alebo majetku, ktorý nie je finančným nástrojom; o tvorbe odpisového plánu vrátane predpokladanej doby odpisovania, sadzieb odpisovania a odpisových metód, ktoré vyplývajú z predpokladaného priebehu opotrebenia majetku; informácie o výpočte odloženej daňovej pohľadávky a odloženého daňového záväzku; o aktivácii nákladov na vývoj; informácie o záväzkoch zabezpečených záložným právom a tiež o majetku, na ktorý bolo zriadené záložné právo ako i ďalšie informácie. (Farkaš, 2013) Rovnako by účtovná jednotka mala používateľom v poznámkach poskytnúť informácie o tichých rezervách, pokiaľ sú významné.

4 Vplyv zásady opatrnosti na ocenenie položiek účtovnej závierky

Vo všeobecnosti je zásada opatrnosti založená na subjektívnom posúdení niektorých skutočností účtovnou jednotkou, ktorá účtovnú závierku zostavuje. Základom takéhoto posúdenia musia byť však objektívne a overiteľné fakty. Účtovná legislatíva nestanovuje presnú výšku opravných položiek, odpisov či rezerv. Zákon o účtovníctve len stanovuje, že ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, je účtovná jednotka povinná upraviť ocenenie

hodnoty majetku, vytvoriť rezervy a odpisovať majetok v súlade s účtovnými zásadami a účtovnými metódami.

Ocenenie majetku sa upraví opravnými položkami, ak existuje opodstatnený predpoklad zníženia hodnoty majetku pod jeho účtovnú hodnotu, ktoré nemá trvalý charakter. Vychádza sa pritom z predpokladu, že pri majetku existuje riziko, či suma investovaná na obstaranie majetku sa v nejakej podobe do účtovnej jednotky vráti. Riziko návratnosti je vyjadrené vo formulácii opravných položiek - ocenenie majetku sa upravuje opravnými položkami, ak existuje opodstatnený predpoklad zníženia hodnoty majetku pod jeho účtovnú hodnotu. Predpoklad zníženia hodnoty majetku je opodstatnený, ak nastala skutočnosť, ktorá je dôvodom na odhad zníženia budúcich ekonomických úžitkov z tohto majetku. Opravné položky sa zrušia alebo sa zmení ich výška, ak nastane zmena predpokladu zníženia hodnoty. Opravné položky sa tvoria ku konkrétnemu druhu majetku alebo k rovnorodej skupine majetku. V nadväznosti na spôsob stanovenia výšky a spôsob účtovania opravnej položky sa opravné položky tvoria k týmto skupinám majetku - k odpisovanému dlhodobému hmotnému i dlhodobému nehmotnému majetku, neodpisovanému dlhodobému majetku, dlhodobému i krátkodobému finančnému majetku, zásobám, pohľadávkam, dlhodobým pohľadávkam a dlhodobému finančnému majetku, ktorým sú pôžičky, ak je zostatková doba splatnosti pohľadávky alebo pôžičky dlhšia ako jeden rok. (Sklenka a kol., 2016) Objektívnymi a overiteľnými faktami pre tvorbu odhadu opravnej položky k majetku môžu byť externé či interné faktory majúce vplyv na zníženie hodnoty majetku.

Rezervy sú záväzky s neistým časovým vymedzením alebo výškou. Ak nie je známa presná výška tohto záväzku, rezerva sa ocení odhadom v sume dostatočnej na splnenie existujúcej povinnosti ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka pri zohľadnení rizík a neistôt. Objektívnou a overiteľnou príčinou tvorby odhadu rezerv je súčasná povinnosť vyplývajúca zo všeobecne záväzných právnych predpisov, z uzavretých zmlúv s inými právnickými alebo fyzickými osobami či povinnosti vyplývajúce z dobrovoľného rozhodnutia účtovnej jednotky. Pri vyčíslení výšky rezerv má účtovná jednotka brať do úvahy všetky známe riziká a neistoty, vplyv časovej hodnoty peňazí, v prípade dlhodobého záväzku, legislatívne zmeny a technologické zmeny v činnosti, ak existuje objektívny dôkaz, že tieto zmeny vzniknú. Pri tvorbe rezerv a jej ocenení je nutné zdôvodniť výšku vytvorenej rezervy. V prípade, že sa rezerva stanoví len samotným odhadom, odhad by mal byť nestranný a nezaujatý, v sporných prípadoch doložený posudkom znalca. (Sklenka a kol., 2016) Rezerva sa môže použiť len na účel, na ktorý bola vytvorená, t. j. nesmú sa vytvárať bezúčelové rezervy.

Hmotný majetok okrem zásob a nehmotný majetok okrem pohľadávok odpisuje účtovná jednotka počas predpokladanej doby používania zodpovedajúcej spotrebe ekonomických úžitkov z majetku. Každá položka dlhodobého hmotného majetku (s výnimkou neodpisovaného dlhodobého hmotného majetku) a nehmotného majetku sa musí odpisovať, pretože pri každej sa spotrebúvajú ekonomické úžitky. Za odhadom vzťahujúcim sa k odpisom je objektívny a overiteľný fakt spotreby ekonomických úžitkov z opotrebovaného dlhodobého majetku, v dôsledku čoho sa znižuje aj jeho hodnota. Účtovné odpisy majú vyjadrovať skutočné opotrebenie dlhodobého hmotného a nehmotného majetku za dané účtovné obdobie, nakoľko zohľadňujú skutočnú mieru použiteľnosti tohto majetku a jeho reálnu dobu životnosti, resp. skutočné výkony. Účtovná jednotka je povinná zostaviť odpisový plán, na základe ktorého vykonáva odpisovanie. Pri tvorbe odpisového plánu má účtovná jednotka zohľadniť očakávané použitie majetku a intenzitu jeho využitia; očakávané fyzické opotrebenie majetku; technické a morálne zastaranie; zákonné alebo iné obmedzenia na používanie majetku a tiež rôznu dobu použiteľnosti a rôzny priebeh opotrebenia jednotlivých oddeliteľných súčastí dlhodobého majetku podľa potrieb účtovnej jednotky. Treba si tiež uvedomiť, že skutočná miera použiteľnosti aj skutočná doba životnosti sú zriedkakedy totožné s ich odhadmi. Preto je dôležité pravidelne revidovať tak mieru opotrebenia ako i dobu životnosti. V záujme

dosiahnutia verného a pravdivého obrazu je preto treba prehodnotiť odpisový plán a upraviť zostatkovú dobu odpisovania alebo sadzby odpisovania. V minulosti zaúčtované odpisy spätne neupravujeme, lebo predpokladáme, že odhad výšky odpisu, ktorý sme v minulosti zrealizovali, sme urobili podľa najlepšieho vedomia a svedomia, a preto zásah do účtovníctva minulých účtovných období nie je žiaduci. Upravíme výšku odpisov v zostávajúcej dobe používania dlhodobého majetku.

Opravné položky, odpisy i rezervy sa teda musia vykazovať vo výške primeraného subjektívneho odhadu, ktorý vychádza z objektívnych a overiteľných faktov. Práve z dôvodu uplatnenia subjektívneho odhadu pri týchto položkách patria opravné položky, odpisy i rezervy k najdôležitejším nástrojom bilančnej politiky. Keďže všetky tieto položky majú vplyv nielen na ocenenie výšky majetku i záväzkov v súvahe, a teda i na výšku vlastného imania v súvahe, ale i na výšku výsledku hospodárenia, je dôležité, aby vedenie účtovnej jednotky vedome nenadhodnocovalo (prípadne ich tvorilo vtedy, keď na to nie je dôvod, čím by neopodstatnene vytváralo tiché rezervy) a rovnako nepodhodnocovalo (prípadne ich netvorili vtedy, keď na ich tvorbu dôvod je) výšku opravných položiek, odpisov alebo rezerv. Z hľadiska financovania sa opravné položky, rezervy i odpisy považujú za interný zdroj financovania, pretože účtovaním tvorby opravných položiek, rezerv i odpisov do nákladov sa znižuje výsledok hospodárenia, v niektorých prípadoch aj základ dane a s tým súvisiaca daňová povinnosť.

Odhady pri zostavovaní účtovnej závierky zohrávajú významnú úlohu, neznižujú spoľahlivosť a vierohodnosť účtovnej závierky. Každý odhad uskutočnený v účtovníctve sa musí stanoviť na základe úsudku manažmentu účtovnej jednotky, mal by vychádzať zo skúseností s podobnými transakciami v minulých účtovných obdobiach, z očakávaných predpokladov vývoja skutočností, ktoré nastanú v budúcnosti, uzatvorených zmlúv, prepočtov, rozpočtov, vlastnej intuície, ako aj profesionálnej odbornosti resp. môže sa opierať i o odborné stanovisko experta v danej oblasti. Pri stanovení odhadu musí vedenie účtovnej jednotky vziať do úvahy všetky relevantné informácie, ktoré sú známe a súvisia s danou skutočnosťou ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, ako aj informácie vyplývajúce z udalostí, ktoré nastali po tomto dni až do dňa zostavenia účtovnej závierky. Pri stanovení odhadu sa musia tiež zohľadniť všetky známe riziká a neistoty, ktoré nevyhnutne vyplývajú zo súvisiacich udalostí a okolností. Keďže každý odhad je spojený s určitou mierou subjektivity, použitie odhadu, ktorý je náležite odôvodnený a nie je v rozpore s požiadavkou spoľahlivosti ocenenia, je akceptovateľný na dodržanie zásady verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. Nie je pritom dôležité, či sa neskôr ukáže, že odhad mal byť vyšší alebo nižší, podľa právnej úpravy sa úprava odhadu ani nepovažuje za chybu. To však neznamená, že v procese stanovenia odhadu nemôže dôjsť k chybe v odhade. Chyba v odhade vzniká vtedy, ak pri jeho stanovení vedenie účtovnej jednotky nezohľadnilo všetky známe relevantné informácie, ktoré ku dňu zostavenia účtovnej závierky boli k dispozícii. K úprave odhadu dochádza vtedy, ak vedenie účtovnej jednotky uskutočnilo odhad na základe všetkých dostupných relevantných informácií ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka i ku dňu jej skutočného zostavenia, no v nasledujúcom účtovnom období na základe aktuálneho vývoja udalostí došlo k zmene podmienok, ktoré treba v účtovníctve zohľadniť. Odlíšiť chybu od úpravy odhadu je dôležité z dôvodu ich odlišného účtovania a odlišného vplyvu na výsledok hospodárenia bežného účtovného obdobia.

Zásada opatrnosti v prípade poklesu cien majetku zabezpečí verný a pravdivý obraz o finančnej situácii a výkonnosti účtovnej jednotky. Avšak v prípade nárastu cien majetku, čoho sme takmer neustále svedkami, v dôsledku uplatňovania realizačného princípu, dochádza k nevykázaniu nerealizovaných ziskov a tiež k tvorbe tichých rezerv. Následkom aplikovania realizačného princípu je, že zisky z vlastníctva majetku, pri ktorom v priebehu účtovného obdobia došlo k nárastu cien, sa nevykazujú v účtovnom období, v ktorom vznikli, ale až v období realizácie daného majetku. Na druhej strane platí, že v bežnom účtovnom období je

možné vykázat zisky z vlastníctva (držby) majetku, ktoré vznikli v predchádzajúcich účtovných obdobiach, ale realizované boli až v bežnom účtovnom období. Z uvedeného vidíme, že v situácii výrazného rastu cien majetku sa zásada opatrnosti dostáva do rozporu so zásadou verného a pravdivého obrazu. Z dôvodu minimalizácie tohto rozporu dochádza v slovenskej účtovnej legislatíve k porušeniu realizačného princípu pri určitých druhoch majetku, to najmä takých, pri ktorých existuje aktívny trh, a teda je možné reálnu hodnotu objektívne získať, pričom reálna hodnota umožňuje spoľahlivé ocenenie bez ohľadu na jej výšku. Pri ocenení majetku reálnou hodnotou sa účtovná hodnota mení smerom hore i dolu, na rozdiel od uplatnenia zásady opatrnosti, kedy sa ocenenie majetku môže upravovať len smerom nadol a to pomocou opravných položiek. Spätné zvýšenie ocenenia je možné len do výšky pôvodného ocenenia. Zásada opatrnosti tak neplatí pri presne vymedzenom majetku, pri ktorom sa zmena reálnej hodnoty účtuje s vplyvom na výsledok hospodárenia, napr. pri cenných papieroch určených na obchodovanie (majetkových i dlhových). Zisk z precenenia sa teda považuje za realizovaný. Cenné papiere určené na obchodovanie sú držané za účelom vykonania obchodu na tuzemskej burze, zahraničnej burze alebo inom verejnom trhu s cieľom dosahovať zisk z cenových rozdielov v krátkodobom horizonte. Nakoľko takýto majetok je možné kedykoľvek pomerne rýchlo predat' a nerealizovaný zisk, ktorý je súčasťou ocenenia vyššou reálnou hodnotou aj skutočne dosiahnuť, riziko, že takýto nerealizovaný zisk nebude dosiahnutý, je minimálne. Preto sa i rozdiely medzi prvotným ocenením a reálnou hodnotou, ktorou je tento majetok ocenený ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, účtujú s vplyvom na výsledok hospodárenia. V určitých zákonom o účtovníctve stanovených prípadoch, v ktorých sa zmena reálnej hodnoty neúčtuje s vplyvom na výsledok hospodárenia, ale v nejakej inej položke vlastného imania, zásada opatrnosti platí, nakoľko zisk z precenenia na reálnu hodnotu sa nepovažuje za realizovaný, napr. pri cenných papieroch a podieloch určených na predaj, ak sa účtovná jednotka pri obstaraní rozhodla takéto cenné papiere a podiely oceniť reálnou hodnotou. Nakoľko pri týchto cenných papieroch a podieloch existuje aktívny trh, nie je zložitá zistiť ich reálnu hodnotu. Účtovné jednotky ich však nenakupujú s cieľom dosahovať zisk z cenových rozdielov v krátkodobom horizonte, ale pre podporu svojej podnikateľskej činnosti. Úmysel účtovnej jednotky pri obstaraní tohto typu cenných papierov je iný než pri cenných papieroch určených na obchodovanie. (Farkaš, 2020) V tejto súvislosti treba poznamenať, že v Slovenskej republike by vernému a pravdivému obrazu o finančnej situácii účtovnej jednotky prospela i možnosť preceňovania dlhodobého hmotného majetku na reálnu hodnotu, nakoľko pod vplyvom inflácie, ktorá nie je zanedbateľná, je nielen brutto ocenenie dlhodobého hmotného majetku v účtovníctve, ale aj ocenenie oprávok a odpisov ako ročnej kategórie zníženia hodnoty dlhodobého hmotného majetku značne podhodnotené. Odpisy ako interný zdroj financovania majetku vyčíslované z obstarávacej ceny majetku nedokážu zabezpečiť obnovu používaním opotrebovaného majetku a teda ani zabrániť erózii vlastného kapitálu. Účtovná jednotka musí potom hľadať alternatívne zdroje potrebné na výmenu daného majetku. Okrem uvedeného príkladu, keď sa rozdiel z precenenia majetku a záväzkov na reálnu hodnotu účtuje s vplyvom na výsledok hospodárenia, k porušeniu zásady opatrnosti dochádza napr. i v prípade účtovania kurzových ziskov z prepočtu majetku a záväzkov v cudzej mene ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, v prípade účtovania zisku podľa metódy stupňa dokončenia zákazky, či účtovania odloženej daňovej pohľadávky.

Okrem vyššie spomínaného nárastu cien majetku, ktorý nemôžeme z legislatívnych dôvodov zohľadniť v účtovníctve, k tvorbe tichých rezerv ako nevyhnutnému dôsledku uplatňovania zásady opatrnosti (ak vylúčime možnosť, že sa jedná o bilančný delikt) v účtovníctve dochádza i v prípade nadhodnotenia odpisov dlhodobého majetku, podhodnotenia zásob vlastnej výroby vplyvom neaktivovania časti nákladov, nadmerného premietania známych rizík a neistôt do účtovníctva, nakoľko to môže vyústiť do tvorby nadhodnotených opravných položiek i do tvorby nadmerných rezerv, čím sa účelovo

podhodnotí majetok a nadhodnotia záväzky oproti ich oceneniu v skutočnosti. Tiché rezervy viazané na majetok znižujú v súvahe bilančnú sumu, tiché rezervy viazané na záväzky nemajú na bilančnú sumu vplyv, dochádza len k zmene pomeru medzi vlastným imanom a záväzkami. Tiché rezervy vzniknuté v bežnom účtovnom období umožňujú v nasledujúcich účtovných obdobiach vykázat nižšie náklady a tak umelo zlepšiť nielen výsledok hospodárenia, ale aj ukazovatele rentability. Tiché rezervy tak napomáhajú k efektívnemu presúvaniu výsledku hospodárenia medzi účtovnými obdobiami. Vedenie účtovnej jednotky môže vplyvom tvorby tichých rezerv výsledok hospodárenia znižovať a vplyvom rozpustenia tichých rezerv výsledok hospodárenia zvyšovať, čím môže vedenie účtovnej jednotky stabilizovať výsledok hospodárenia na požadovanej úrovni, zabrániť nadmernému odčerpaniu zisku vo forme dividend, ovplyvniť vnútornú hodnotu akcie svojej účtovnej jednotky alebo trhovú cenu svojich akcií. (Kovanicová, 2005) Tvorba tichých rezerv umožňuje účtovnej jednotke nevykazovať v účtovníctve nerealizované zisky, čím zabráni vyplácaniu časti svojich disponibilných prostriedkov vo forme dividend alebo daní, ktoré môže investovať napr. do svojho rozvoja. O existencii významných tichých rezerv je preto účtovná jednotka svojich používateľov povinná informovať v poznámkach.

Ešte i dnes, v čase, keď zásada opatrnosti je plne akceptovaná a v metodike účtovníctva ukotvená sa stretávame s nedostatočným uplatňovaním tejto zásady v praxi účtovných jednotiek. Účtovné jednotky podceňujú tvorbu opravných položiek, rezerv, ale i účtovných odpisov v správnej výške, resp. ich účtovanie nie je konzistentné a javí sa ako účelové. Vo významnej miere je tento prístup daný i tým, že daňová legislatíva zásadu opatrnosti odmieta, uznáva len časť položiek, ktoré sú prejavom zásady opatrnosti (napr. len opravné položky k pohľadávkam, ale len v rozsahu stanovenom zákonom o dani z príjmov; rezervy na nevyčerpané dovolenky vrátane poistného a príspevkov, ktoré je povinný platiť zamestnávateľ za zamestnanca; na vyprodukované emisie v zmysle osobitného predpisu; na lesnú pestovnú činnosť; na likvidáciu hlavných banských diel, lomov a odpadov pri banskej činnosti; na nakladanie s odovzdaným elektroodpadom z domácností; odpisy dlhodobého majetku len vo výške stanovenej zákonom o dani z príjmov, ktoré nezodpovedajú skutočnej výške opotrebenia dlhodobého majetku). Je zrejmé, že ciele daňovej legislatívy reprezentované efektívnym výberom daní sú iné než ciele účtovníckej legislatívy, ktoré spočívajú vo vernom a pravdivom zobrazení ekonomickej reality, a teda že daňová legislatíva rešpektuje iné než účtovné hľadiská, ktoré musia byť v súlade so všeobecne uznávanými účtovnými zásadami vrátane zásady opatrnosti. Mnohé účtovné jednotky pri účtovnom riešení uvedených problémov uprednostňujú kvôli zjednodušeniu daňový prístup riešenia problému. Mnohé účtovné jednotky volia pre účtovné účely daňové riešenie problému a to najmä v prípadoch, keď daňová legislatíva umožňuje zahrnúť do základu dane z príjmov vyššie sumy nákladov než sú tie, ktoré zodpovedajú účtovným zásadám. Existujú totiž prípady, keď i daňová legislatíva je konštruovaná so zámerom pozitívne ovplyvniť investičné rozhodnutia účtovných jednotiek, napr. možnosť zahrnúť obstarávaciu cenu osobného automobilu poháňaného elektromotorom alebo kombináciou elektromotora a spaľovacieho motora v priebehu dvoch zdaňovacích období. Táto možnosť je nepochybne pre účtovné jednotky mimoriadne atraktívna, pretože vyššia čiastka ročných odpisov znamená zníženie daňovej povinnosti, avšak v účtovníctve je takýto prístup neprípustný, nakoľko odporuje všeobecne uznávanej účtovnej zásade vecného a časového priradovania nákladov k výnosom, ktoré sa vzťahujú na to isté účtovné obdobie a z ktorých sa vypočíta výsledok hospodárenia.

V dôsledku odlišného chápania transakcií, ktoré sú predmetom účtovníctva z hľadiska účtovnej a daňovej legislatívy dochádza k dočasným rozdielom medzi účtovnou hodnotou majetku a záväzkov a ich daňovou základňou. Dočasné rozdiely môžu byť zdaniteľné alebo odpočítateľné. Nie je podstatné, kedy sa vyrovnajú. V prípade, keď napr. účtovná hodnota dlhodobého hmotného majetku je vyššia než jeho daňová základňa (v dôsledku toho, že daňový

odpis je vyšší ako účtovný odpis) alebo zákon o dani z príjmov umožňuje vytvoriť opravné položky k majetku vo vyššej výške ako ich vytvorila účtovná jednotka k danému majetku (možno ich ani nevytvorila) alebo majetok je precenený na reálnu hodnotu, ale jeho daňová základňa sa nezmenila alebo účtovná hodnota záväzku je nižšia ako jeho daňová základňa, vznikajú v účtovnej jednotke zdaniteľné dočasné rozdiely. V tomto účtovnom období vykáže účtovná jednotka nižší základ dane z príjmov a nižšiu daňovú povinnosť, než by vykázala z výsledku hospodárenia vyčísleného v účtovníctve. V budúcnosti sa však situácia otočí a účtovná jednotka bude vykazovať vyšší základ dane z príjmov a vyššiu daňovú povinnosť. Z dôvodu uplatnenia opatrnosti preto účtovná jednotka v bežnom účtovnom období zaúčtuje a vykáže odložený daňový záväzok, čím sa zdanený dočasný rozdiel stane nákladom bežného účtovného obdobia (rovnako ako splatná daň z príjmu). Takto dosiahneme vykázanie zdaneného výsledku hospodárenia vyčísleného v účtovníctve a eliminujeme vplyv daňovej legislatívy. Odložený daňový záväzok sa vykazuje vždy, bez ohľadu na to, či je pravdepodobné, že účtovná jednotka v budúcnosti z týchto zdaniteľných rozdielov daň zaplatí alebo nie. Na rozdiel od odloženého daňového záväzku, ktorý sa vykazuje vždy, odložená daňová pohľadávka sa vykazuje len vtedy, ak je pravdepodobné, že sa využije. Dôležité je preto, aby účtovná jednotka zvažila nielen to, či dosiahne dostatočne veľký základ dane, ale aj to, či ho dosiahne v potrebnom účtovnom období. (Farkaš, 2013) Vidíme, že pri odloženej daňovej pohľadávke sú postupy účtovania benevolentnejšie, pracujú s požiadavkou „pravdepodobnosti“, nesprísnilu ju na „takmer isté“. Odložená daňová pohľadávka sa okrem iného vzťahuje na odpočítateľné dočasné rozdiely, ktoré vznikajú napr. vtedy, keď účtovná hodnota dlhodobého hmotného majetku je nižšia, než jeho daňová základňa (v dôsledku toho, že účtovný odpis je vyšší než daňový odpis), účtovná hodnota pohľadávky či zásob je nižšia, než je jej daňová základňa (bola vytvorená opravná položka k pohľadávkam alebo zásobám), účtovná hodnota rezerv je vyššia než ich daňová základňa (náklad, na ktorý bola vytvorená rezerva v účtovníctve, ktorej tvorba nie je uznaná za daňový výdavok, sa zahrnie do základu dane v tom zdaňovacom období, v ktorom dôjde k použitiu rezervy, a to do výšky, v akej je tento náklad uznaný za daňový výdavok). Vidíme, že k vzniku odpočítateľných rozdielov dochádza v situáciách, keď účtovné chápanie daných transakcií je „opatrnejšie“ než daňové chápanie týchto transakcií, t. j. výsledkom posúdenia je nižšia účtovná hodnota majetku ako jeho daňová základňa, či vyššia účtovná hodnota záväzku než jeho daňová základňa. V dôsledku vyšších nákladov v účtovníctve, účtovná jednotka dosiahne nižší výsledok hospodárenia. Naopak v dôsledku nižších daňových výdavkov, účtovná jednotka dosiahne vyšší základ dane a vyššiu daňovú povinnosť. V budúcnosti sa však situácia otočí a účtovná jednotka z dôvodu využitia odpočítateľných rozdielov ušetrí na dani z príjmov, bude vykazovať nižší základ dane a tým nižšiu daňovú povinnosť. Túto budúcu úsporu zohľadní už teraz vo forme odloženej daňovej pohľadávky. Účtovná jednotka využije budúcu úsporu na dani z príjmov len vtedy, ak v budúcnosti dosiahne dostatočne veľký základ dane. Preto účtovanie tejto budúcej úspory ako majetku v čase, keď nie je „takmer isté“ (ale len pravdepodobné), že ju dosiahneme, s vplyvom na výsledok hospodárenia, je do istej miery porušením realizačného princípu. Pri odloženej daňovej pohľadávke významnú úlohu zohráva pravdepodobnosť, že sa odložená daňová pohľadávka v budúcnosti aj naozaj využije. Ak by to nebolo pravdepodobné, odložená daňová pohľadávka sa v súvahe nevykáže.

5 Záver

Primárnym dôvodom pre uplatňovanie zásady opatrnosti v účtovníctve je neistota a riziko, ktoré sú prirodzenou súčasťou podnikateľskej činnosti účtovnej jednotky počas celej jej existencie. Neistota a riziko často vyplývajú z faktorov, ktoré účtovná jednotka nemôže ovplyvniť, napr. zmeny úrokových sadzieb, zmeny kurzov zahraničných mien či zmeny cien.

Dôsledné uplatňovanie zásady opatrnosti má za následok vykazovanie majetku a výnosov v nižšej výške a naopak vykazovanie záväzkov a nákladov vo vyššej výške. Z uvedeného vyplýva, že majetok a výnosy by sa nemali nadhodnocovať a naopak záväzky a náklady podhodnocovať a to nielen z hľadiska ich ocenenia v účtovnej závierke, ale i z hľadiska rozsahu položiek prezentovaných v účtovnej závierke. Takáto prezentácia jednotlivých zložiek účtovných výkazov vyhovuje predovšetkým záujmom samotnej účtovnej jednotky a tiež jej veriteľom, ktorí majú záujem o vykazovanie nižšieho ocenenia majetku a menej vyhovuje ostatným používateľom informácií vrátane existujúcich vlastníkov účtovnej jednotky, ktorí majú záujem o vykazovanie čo najvyššej výšky výsledku hospodárenia. Vedenie účtovnej jednotky by v súvislosti s aplikáciou zásady opatrnosti vždy malo uplatniť taký účtovný odhad vybraných položiek, ktorý jednak zabezpečí, že účtovná jednotka z viacerých možností odhadu vyberá ten, ktorý je pre ňu opatrnejší a jednak, že účtovná závierka poskytne verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva a o finančnej situácii i finančnej výkonnosti účtovnej jednotky. V opačnom prípade účtovná závierka poskytne skreslené informácie, a preto nie je vhodná pre prijímanie dôležitých rozhodnutí zo strany používateľov informácií vo vzťahu k účtovnej jednotke. Dôsledkom extrémneho chápania zásady opatrnosti na jednej strane (ak vylúčime úmyselnú manipuláciu informácií), ale aj dodržiavania niektorých ustanovení účtovnej legislatívy na strane druhej, najmä v období výrazného nárastu cien, môže byť vznik neprípustne vysokých tichých rezerv, ktorých existencia a životný cyklus môže prispieť k presúvaniu výsledku hospodárenia medzi účtovnými obdobiami. Cielené využívanie tichých rezerv tak môže patriť nielen k významným nástrojom finančného riadenia účtovnej jednotky, ale byť aj zdrojom významného skreslenia informácií o finančnej situácii a výkonnosti účtovnej jednotky. Sme presvedčení, že aplikácia zásady opatrnosti nemá viesť k vzniku tichých rezerv ani úmyselným podhodnocovaním majetku a výnosov ani nadhodnocovaním záväzkov a nákladov, nakoľko takéto informácie prezentované v účtovnej závierke neposkytujú verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, a teda nie sú pre používateľa týchto informácií užitočné. Pokiaľ z hocakého aspektu absentuje uplatnenie zásady opatrnosti, používateľ má právo poznať dôvody i finančné dôsledky neuplatnenia tejto zásady. S nedostatočným uplatňovaním tejto zásady v praxi účtovných jednotiek sa často stretávame i z dôvodu, že daňová legislatíva zásadu opatrnosti neakceptuje, uznáva len časť položiek, ktoré sú prejavom zásady opatrnosti. Riziko subjektivismu a nepresnosti spojené s odhadom u položiek, ktoré sú prejavom aplikácie zásady opatrnosti by nemalo byť prekážkou daňovej uznateľnosti nákladov, ktoré sú s tvorbou týchto položiek spojené. Na elimináciu tohto rizika spojeného so subjektivismom a nepresnosťou je potrebné vypracovanie kvalitných vnútorných predpisov pre opravné položky, rezervy, odpisy, vyčíslenie reálnej hodnoty, ktoré sú jednak významným prvkom vnútorného kontrolného systému, a ktoré sú pri daňovej kontrole vnímané ako jeden z najsilnejších a najúčinnějších dôkazov. Nazdávame sa, že existujúca previazanosť medzi účtovnou a daňovou legislatívou bráni dôslednému uplatňovaniu zásady opatrnosti v účtovníctve, čo je škoda, nakoľko účtovná závierka, v ktorej je uplatnená zásada opatrnosti, verne a pravdivo prezentuje skutočnosti, ktoré sú predmetom účtovníctva s dôrazom na nepretržité pokračovanie v činnosti účtovnej jednotky v podmienkach neistoty a rizika, ktoré so sebou podnikateľská činnosť prináša. Uplatnenie zásady opatrnosti totiž zabraňuje vykázaniu vyššieho zisku a jeho prípadnému rozdeleniu, čím prispieva k ochrane nielen veriteľov, ale aj vlastníkov účtovnej jednotky a zabezpečuje nepretržité pokračovanie v činnosti.

Literatúra

1. Farkaš, R. (2013). *Odložené dane v individuálnej a konsolidovanej účtovnej závierke*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition.
2. Farkaš, R. (2019). *Poznámky účtovnej závierky pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu v praxi*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer.
3. Farkaš, R. (2020). *Účtovná závierka obchodných spoločností*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer.
4. Kovanicová, D. (2005). *Finanční účetnictví. Světový koncept IFRS/IAS*. 5. aktualizované vydání. Praha: Polygon.
5. Opatrenie MF SR č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov.
6. Opatrenie MF SR č. MF/23377/2014-74, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o individuálnej účtovnej závierke a rozsahu údajov určených z individuálnej účtovnej závierky na zverejnenie pre veľké účtovné jednotky a subjekty verejného záujmu, v znení neskorších predpisov.
7. Škoda, M. (2005). Je alebo nie je zásada opatrnosti v rozpore s realizačným princípom? *Dane a účtovníctvo v praxi*, 2005(8), 89-92.
8. Sklenka, M. a kol. (2016). *Účtovníctvo podnikateľských subjektov II*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer.
9. Šlosárová, A. a kol. (2011). *Účtovníctvo*. 1. vydanie. Bratislava: Iura Edition.
10. Šlosárová, A., Blahušiaková, M. (2017). *Analýza účtovnej závierky*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer.
11. Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.